

Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»
Полтавський інститут економіки і права

ПРАВОВІ, ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ВИКЛИКИ ЧАСУ

*присвячено захисту прав на місцеве самоврядування
в умовах воєнного десятиліття 2014-2024*

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
VI Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю**

11-12 грудня 2024 р., м. Полтава

**КАФЕДРА ПРАВОЗНАВСТВА ТА ФІНАНСІВ
Полтавського інституту економіки і права
Університету «Україна»**

Полтава – 2025

Редакційна колегія

Надія Мякушко – докторка філософії у галузі політичних наук, кандидатка політичних наук, доцентка, директорка Полтавського інституту економіки і права.

Сергій Короєд – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри правознавства та фінансів Полтавського інституту економіки і права.

Роман Шаравара – кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри правознавства та фінансів, перший заступник директора Полтавського інституту економіки і права.

Руслан Басенко – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри правознавства та фінансів, заступник директора з науково-педагогічної роботи, міжнародної та грантової діяльності Полтавського інституту економіки і права
(відповідальний редактор);

Віталій Заїка – кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та спеціальної освіти Полтавського інституту економіки і права.

Геннадій Аванесян – доцент кафедри правознавства та фінансів Полтавського інституту економіки і права.

Іван Лісний – старший викладач кафедри правознавства та фінансів Полтавського інституту економіки і права.

Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу : збірник матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. конф. з міжн. участю, 11-12 грудня 2024 р. / Полт. ін-т економіки і права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» ; відп. ред. Р. Басенко. Полтава : ППЕП, 2025. 316 с

У збірнику матеріалів представлено доповіді і повідомлення наукового зібрання вчених, організаторів освіти, науково-педагогічних працівників, фахівців-практиків, здобувачів різних ступенів освіти, які присвячені концептуальному та практико-орієнтованому осмисленню правових, соціокультурних та економічних вимірів сучасної дійсності в умовах воєнного стану в Україні. На конференції було обговорено доповіді докторів та кандидатів юридичних, політичних, економічних, філософських, педагогічних, історичних наук, практикуючих юристів, економістів, педагогів та інших фахівців з понад п'ятнадцяти регіонів України.

Розрахований на вчених, викладачів і здобувачів закладів освіти, усіх, хто залучений до науково-теоретичного аналізу сучасного світу.

УДК 330.111.66(477):34

**Рекомендувала до друку вчена рада
Полтавського інституту економіки і права
30 грудня 2024 року, протокол № 4**

Автори несуть особисту відповідальність за повноту висвітлення досліджуваного питання, системність викладу матеріалів, достовірність наведених фактів та їхню автентичність, правильне цитування, академічну доброчесність.

Статті друкуються в авторській редакції.

ЗМІСТ

Передмова	10
Розділ 1	
Правове регулювання суспільних відносин в Україні в умовах воєнного стану	
Larisa Kovalenko, Bohdan Kovalenko Legal regulation of the status of the subjects of administrative jurisdiction under the conditions of martial state	11
Геннадій Аванесян, Віктор Булат Перспективи медіації в Україні як способу вирішення спорів	13
Олена Артюх-Пасюта Кримінальна відповідальність уповноважених осіб та керівництва замовників публічних закупівель	14
Оксана Биканова Визнання недійсними правочинів, укладених під впливом помилки	19
Сергій Бойко Підстави недійсності правочинів	21
Крістіна Бондаренко Правова культура юриста як основа його професіоналізму	23
Юрій Бородатий, Тетяна Шахматова Медіація як інструмент боротьби з браконьєрством	24
Дем'ян Братасюк Визнання недійсними кабальних правочинів	25
Анастасія Гевчук Справедливість і законність – основа держави	27
Сергій Гладкий Трансформація правової системи України: зовнішньосистемні аспекти	29
Роман Данко, Роман Потапчук Особливості правового регулювання цифрових активів в Україні та міжнародний досвід	32
Олексій Довбиш Міжнародні миротворчі операції як політичний інструмент врегулювання воєнно-політичного конфлікту	34
Анастасія Дуденченко Проблеми та виклики реформи юридичної освіти	36
Богдан Дудка Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи	37
Станіслав Дудник, Юлія Плужник Проблемні аспекти інституту конституційної скарги в Україні	40
Андрій Єленич Огляд джерел адміністративно-правового забезпечення доступу до інформації в умовах воєнного стану в Україні	41
Руслан Жалій Правові засади використання здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі ЗВО	46
Тамара Жалій Локальна нормотворчість Полтавського національного педагогічного університету щодо формування академічної доброчесності учасників освітнього процесу	49

Анастасія Задорожна Визначення критеріїв віднесення справ до малозначних	51
Роман Захарчук Визнання недійсними правочинів, укладених внаслідок обману	54
Олександр Каламбет, Олександр Сахно Україна і міжнародні організації: сучасні реалії та перспективи	56
Максим Калатур Роль аграрного сектору та продовольчої безпеки в процесі відбудови післявоєнної України	58
Дарина Каліненко Політична культура юриста та її компоненти	60
Геннадій Каракулько, Сергій Крикунов Міжнародно-правові підстави та засоби зміни державної території	61
Зоряна Кім Вплив воєнного стану на правове регулювання сімейних відносин в Україні	63
Володимир Коваленко Поняття доказів у кримінальному процесі	64
Сергій Короед Темпоральні межі дії окремих гарантій військовослужбовців в особливий період в цивільному і процесуальному праві	66
Тетяна Костенко, Олександр Сущенко Концепція права Богдана Кістяківського	69
Алла Кравченко, Микола Черніченко, Неля Черніченко Цінність безпеки людського існування у правовому позитивізмі	71
Анастасія Краснова Фінансова самостійність місцевого самоврядування	72
Вікторія Кулакова Вимоги щодо забезпечення платоспроможності страхових компаній в умовах євроінтеграції	74
Іван Лісний Облігації NovaPay як позитивний приклад до розвитку ринку цінних паперів в Україні	77
Світлана Макарець Комітет регіонів ЄС: напрями допомоги Україні в умовах сьогодення	78
Олексій Марко Інструменти деліберативної демократії у контексті цифровізації	81
Станіслав Мороз, Юлія Вовкодав Теорія права Херберта Харта та Лона Льюїса Фуллера	83
Катерина Назаренко, Сніжана Чирва Кодифікація як засіб удосконалення системи законодавства	85
Денис Несен Альтернативне правосуддя та міжнародні трибунали як важливий інструментами для вирішення військових конфліктів і забезпечення справедливості	87
Наталія Ночовна, Юрій Ночовний Правова підтримка соціальних гарантій ВПО у системі безоплатної правничої допомоги: юридичний базис та реалії сьогодення	89

Станіслав Ольховський, Артем Бондаренко Правове регулювання воєнного стану в Україні	92
Іван Паламарчук Щодо доцільності скасування арешту майна в рамках кримінального провадження до розгляду справи судом по суті.....	93
Олександр Петренко, Костянтин Парамонов Мирні переговори, як один із способів врегулювання військових конфліктів	96
Ярослав Пешков Окремі аспекти медіативної процедури в медичних конфліктах у Великобританії.....	98
Олександра Подольська Актуальні проблеми системи підготовки юристів в Україні	100
Олена Порада, Максим Порада Правове регулювання суспільних відносин в Україні в умовах воєнного стану	101
Сергій Приходько Принципи легітимації влади в умовах сучасної України	102
Наталія Рябокінь, Наталія Дяченко Соціальні аспекти викладання дисципліни Іноземна мова для юристів .	106
Марія Скільська Нововведення Трудового кодексу для суб'єктів господарювання	107
Олександр Скрипнюк Авторитарний скринінг сучасного гібридного політичного режиму.....	110
Дмитро Стрілко Моделі медіації та перспективи їх впровадження в Україні	113
Руслан Супруненко Правові засади пам'яткоохоронної діяльності в Україні	115
Дар'я Тарасенко Методика викладання міжнародного гуманітарного права в закладах освіти в умовах змін навчальних програм	119
Володимир Тарасюк Правове регулювання застосування штучного інтелекту: вітчизняний і зарубіжний досвід	121
Світлана Товста Санкції та міжнародний тиск як спосіб впливу на агресора в військових конфліктах.....	124
Даяна Чумаиш Адаптація законодавства України до умов воєнного стану: між міжнародними стандартами та національними реаліями	126
Іван Шаптала, Вікторія Сергієнко Техніко-юридична досконалість як критерій оцінки якості правотворчого процесу	129
Тамара Шаравара Порівняльний аналіз діяльності польських і українських громад на рівні солтиств і старостатів	131
Лідія Шкварок Особливості правового регулювання суспільних відносин в Україні під час воєнного стану: виклики та перспективи	134

Розділ 2

Стратегічні пріоритети післявоєнної відбудови фінансово-економічної системи України

Nataliia Kraus, Kateryna Kraus Inclusive development of Ukraine through the prism of the digital transformation of the economy	137
Władysław Wornalkiewicz Dobór pakietu integracji modułów wsparcia rolnictwa	139
Тетяна Антонюк Воєнні ризики у страхуванні на прикладі ПАТ «СК «АРКС»	160
Юрій Заболотний Шляхи підвищення капіталізації банківської системи	162
Руслан Зубков Інноваційні напрямки розвитку економіки	164
Жанна Кононенко, Оксана Дениско Методологічні основи аналізу господарської діяльності підприємства ...	167
Жанна Кононенко, Едуард Наумов Теоретичні основи економічної діагностики діяльності підприємства ...	171
Юрій Ліннік Освіта та перепідготовка кадрів для відбудови економіки	174
Олександр Марченко, Тетяна Антонюк Культурні та соціальні аспекти жіночого підприємництва в умовах воєнного стану в Україні. Cultural and social aspects of women's entrepreneurship under martial law in Ukraine	177
Олександр Марченко, Дмитро Бікмухаметов Цифровізація як пріоритетний напрямок розвитку вищих навчальних закладів України. Digitalization as a priority for the development of the highest goals of Ukraine	178
Олександр Марченко, Олександр Васькевич Розвиток шерінгової економіки в умовах післявоєнної відбудови України. Development of the business economy in the minds of the Ukrainian army	180
Олександр Марченко, Михайло Коваленко Перспективи зеленого бізнесу у післявоєнній відбудові економіки України. Prospects of green business in the post-war reconstruction of Ukraine's economy	182
Олександр Марченко, Сергій Петріченко Реалізація цифрової освіти у вищих навчальних закладах України. Formation of inclusive design of a modern city in the context of digital transformation	184
Олександр Марченко, Сергій Сакевич Розвиток цифрової трансформації малого та середнього підприємництва в Україні. Development of digital transformation of small and medium enterprises in Ukraine	185
Тетяна Олійник Особливості товарного ринку України	186
Олександр Пилипенко Вплив війни на зовнішню торгівлю України	189

Микола Рогоза, Сергій Кривенко Реформування еколого-орієнтованої системи управління ресурсами: нові виклики в умовах воєнного стану	194
Анастасія Татарінова, Данило Бабка Післявоєнне відновлення економіки України – можливе використання історичного досвіду	197
Вадим Черненко, Єлізавета Алексеєнко Деякі питання післявоєнного відновлення економіки України на прикладі історичного досвіду	199
Борис Шевченко, Віталій Закревський Застосування інформаційних технологій для оцінки якості фондових індексів.....	201
Борис Шевченко, Михайло Коваленко Місце і роль небанківських фінансових установ у грошовій системі України: проблеми регулювання та управління.....	204
Борис Шевченко, Тетяна Непокупна Фінансова освіта та фінансова грамотність в умовах цифровізації суспільства.....	207
Борис Шевченко, Михайло Хрептак Актуальні перспективи розвитку банківських технологій	211

Розділ 3

Консолідація соціокультурного життя України: аксіологічні, волонтерські, гуманітарні та освітні виміри

Vira Yavir Decolonization in Ukraine: perspectives and trajectories for scientific research.....	215
Дмитро Аслянян, Віталій Чиркін Відновлення медицини України: проблеми, пріоритети та перспективи	217
Ніна Атаманчук Перспективи розвитку молодіжного волонтерства в Україні	219
Сергій Балан Закономірності формування інформаційної держави	222
Андрій Берчук Роль волонтерських організацій в умовах повномасштабної війни.....	226
Мар'яна Верхотурова Історико-правові засади обігу зброї на теренах України	228
Максим Вітушко Сучасні технології та перспективи ШІ-кратії	230
Ігор Волотек Еволюція справедливості в контексті післявоєнної відбудови України ...	232
Зореслава Гасан Психологічні особливості розвитку мотивації професійної діяльності персоналу організації в умовах воєнного стану в Україні.....	235
Надія Данильченко Психологічна характеристика педагогічних здібностей	237
Лариса Дудка Військове капеланство в Україні: перший досвід на шляху становлення	240

Дмитро Журило, Володимир Кабачек Еміграція в сучасній Україні: причини, наслідки та перспективи	244
Олександр Жучкевич, Олександр Олефір Вплив рівня освіти на післявоєнне відновлення економіки України	247
Віталій Заїка, Василь Ірха Іпотерапія як метод психологічної допомоги при ПТСР	249
Віталій Заїка, Вікторія Мартинкус Особливості надання психологічної допомоги жінкам з раком молочної залози	252
Віталій Заїка, Анна Сазонова Особливості надання першої психологічної допомоги військовим в умовах бойового стресу	255
Віталій Заїка Психологічні аспекти адаптації особистості до кризових умов сучасного суспільства.....	259
Ірина Заулочна, Світлана Бухальська Саморегуляція як психічний процес особистості	261
Валерія Зіненко, Кіріл Шамрай Можлива роль молоді в перспективному відновленні господарства України	263
Олена Ільченко Академічна доброчесність у вищій освіті і педагогіка миру.....	265
Михайло Карпенко, Володимир Остапович Проблеми науки в післявоєнному відновленні економіки України. Історія та реалії.....	268
Михайло Коваленко, Валерія Курило, Андрій Артем'єв Соціальні аспекти розвитку населення Полтави раннього залізного віку (за антропологічними матеріалами могильника Скоробір).....	271
Дмитро Коваленко, Олександр Чередник Проблеми встановлення миру в Україні. Перспективи та проблеми	274
Оксана Кравчук Забезпечення освітнього процесу в закладах середньої освіти з питань цивільного захисту	276
Ірина Кресіна Справедливість: запит українського суспільства в умовах війни	278
Альона Куркова Оцифрування бази даних видань які зникають як важлива соціокультурна проблема збереження історичних знань.....	281
Михайло Матвієнко, Герман Вострелін Екологічні проблеми в світі відновлення України	283
Анастасія Некряч Залучення громадян в самоврядний процес як шлях до згуртованості територіальних громад	285
Ірина Орловська Планування відбудови України.....	287
Валерій Паталаха Розуміння демократичної консолідації у ході третьої хвилі демократизації.....	289

Станіслав Пашко Особливості перекладу військового дискурсу	292
В'ячеслав Пушкарь Шляхи післявоєнного відновлення України та її майбутній розвиток в рамках економічного відродження.....	294
Наталія Рябокiнь Соціальні аспекти викладання дисципліни Академічної української та іноземної мови для юристів.....	297
Лариса Семеновська, Михайло Рамусь Індивідуалізація навчання у вищій школі: сучасні виклики	300
Олена Стойко Основні етапи становлення соціального виміру Євросоюзу	303
Наталія Токуєва Етнічна самосвідомість як структурний компонент самосвідомості особистості.....	306
Володимир Філонченко, Михайло Коваленко Сучасний розвиток пам'яткоохоронних дослідження на Полтавщині: соціокультурні реалії та виклики	308
Денис Юморанов Правові засади державної політики в галузі газопостачання.....	311
Марина Яненко Сучасні траєкторії розвитку історичної освіти в Україні	314

ПЕРЕДМОВА

VI Всеукраїнська науково-практична конференція «Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу» присвячена осмисленню ключових напрямів цивілізаційного розвитку сучасного світу та України. Її інтерактивні панелі зібрали вчених, організаторів освіти, науково-педагогічних працівників, фахівців-практиків, здобувачів різних ступенів освіти. На конференції представлено доповіді докторів та кандидатів юридичних, політичних, економічних, філософських, педагогічних, історичних наук, практикуючих юристів, економістів, педагогів та інших фахівців.

У збірнику матеріалів представлено доповіді та повідомлення наукового зібрання вчених, які присвячені аналізу політико-правових, соціально-філософських, освітньо-педагогічних, фінансово-економічних та інших вимірів інноваційного розвитку України та світу. Окремо звернено увагу на протидію України російській військовій агресії та окреслено шляхи повоєнної відбудови країни.

Висловлюємо щирі вітання авторському колективу цього річного збірника, всім учасникам наукового зібрання. Зичимо доброго здоров'я, подальших наукових успіхів і нових відкриттів. Переконані, що Ваша праця стане вагомим внеском в осмислення ключових питань розвитку сучасного світу та України.

Із щирою пошаною

Надія Мякушко,

голова редакційної колегії,

докторка філософії, кандидатка політичних наук,

директорка Полтавського інституту економіки і права

ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку

людини «Україна»

тинність самого закону, котрий регламентує всі сфери життєдіяльності людини, її права та обов'язки. Справедливість – це загальноправовий принцип, а витоком права і принципу справедливості є мораль.

Вдосконалення законодавства можливе тільки за умов усунення протиріч між законністю і справедливістю і будь-який закон повинен втілювати у собі справедливість, як загальну ознаку, адже будь-які конфліктні розбіжності, що виникають в суспільстві, претензії і суперечки, повинні вирішуватися з позицій як справедливості так і законності.

Саме з позиції справедливості ми оцінюємо закони, владу, державу. Справедливість відіграє роль своєрідного індикатора, який дає конкретне уявлення про відповідність моделі соціальної та правової держави її фактичному стану в суспільстві. Право та справедливість тісно пов'язані між собою, вони взаємодоповнюють один одного. Сильною, успішною та процвітаючою може бути тільки та держава, де існує верховенство права і справедливого закону.

Список використаних джерел:

1. Скільська М. Курс лекцій з теорії держави і права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vo.uu.edu.ua/course/view.php>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ЗОВНІШНЬОСИСТЕМНІ АСПЕКТИ

Сергій Гладкий,

*доктор юрид. наук, професор, професор кафедри підприємництва і права
Полтавський державний аграрний університет*

Поточний момент життя українського суспільства характеризується, крім іншого, ясністю усвідомлення нагальності докорінної перебудови (трансформації) правової системи країни. Імітаційні заходи з реформування цієї системи, до яких переважно вдавалася владна верхівка протягом трьох десятиліть існування незалежної Української держави, сьогодні вже не задовольняють ні саме українське суспільство, ні зарубіжних партнерів України, які допомагають їй вистояти у війні з російським агресором. Це породжує проблему, яка потребує наукової рефлексії та обговорення.

Власне такий жорсткий характер стимулювання трансформаційних змін (потреба у виживанні українців як політичної нації) зумовлює і параметри необхідних змін – вони не можуть бути «косметичними». Потрібні глибинні зміни з переструктуруванням всієї системи – зміни якісні, а не кількісні. Тому навіть масштабні, але структурно локальні заходи, як, наприклад, комплексне приведення національного законодавства у відповідність до стандартів ЄС, не вирішили б усіх назрілих проблем, адже йдеться лише про вдосконалення однієї з підсистем правової системи, яка не завжди достатньою мірою інтегрована з іншими її підсистемами.

У соціально-психологічному аспекті з огляду на історичний досвід багатьох країн світу тригер і джерело соціальної енергії для таких масштабних змін можуть бути знайдені за межами самої правової системи, тобто в інших підсистемах суспільства. Згадана закономірність ілюструється метафорою хірургічної операції, яка зазвичай є зовнішнім втручанням в організм пацієнта.

Зазначеним вище зумовлюється методологія вирішення проблеми: це має бути, безперечно, методологія системного підходу, яка ґрунтується на широкому (соціологічному) праворозумінні в одному з посткласичних його модусів.

Слід зауважити на тому, що «нормальна» (з погляду панівного в конкретному соціумі комплексу цінностей і норм) соціальна поведінка завжди є результатом синергії – інтегрального впливу комплексу соціальних регуляторів. Говорячи про те, що в конкретній правовій ситуації за участю персоніфікованих соціальних суб'єктів дія норм права зумовила правомірну поведінку цих суб'єктів, ми майже ніколи не можемо бути впевненими в тому, що правове регулювання однозначно домінувало над іншими видами регулювання. Методологія аналітичної психології могла б допомогти у глибшому вивченні цього питання, але тільки в окремому випадку, а не в загальносоціальному масштабі. У даному контексті важливо враховувати таку закономірність: деградація інших соціальних регуляторів закономірно позначається на силі юридичного права (за винятком випадків, коли за вектором впливу вони були антагоністами, що буває наслідком політичного радикалізму).

Відповідно, першим питанням, яке постає в процесі вироблення концептуальних засад трансформації правової системи України, є визначення тих підсистем суспільства, які можуть генерувати цінності, смисли, цілі, мотиви та енергію, необхідні для кардинальних, конструктивних, системних змін у царині правового життя українців.

У сучасних українських реаліях такою підсистемою навряд чи може бути економічна система суспільства навіть у разі визнання її «базисного» характеру. Підставою для такого висновку є насамперед та обставина, що існує можливість досягати цілей економічної діяльності, центральною серед яких є одержання прибутку її суб'єктами, використовуючи регулятивні механізми, не передбачені офіційним правом. Масштабність «тіньової» економіки в Україні з притаманним їй «правом» ілюструє наведену тезу.

Подібного висновку доходимо, аналізуючи стан політичної системи країни. Очевидно, що здобуття й реалізація політичної влади може ефективно здійснюватися політичними суб'єктами не на основі верховенства права, тобто з активним використанням неправових засобів (звичайних, корпоративних та деяких інших норм і механізмів їх реалізації) та відверто антиправових засобів. Останнє яскраво ілюструється фактом існування доволі стабільних антидемократичних режимів сучасного світу.

Моральна та релігійна сфери життя суспільства в принципі (тобто, за певних суспільно-історичних умов) спроможні виконати функцію генератора цінностей, цілей, мотивів та енергії, необхідних для докорінної трансформації правової системи. Такими умовами, відповідно, є: висока ефективність морально-етичної регуляції суспільних відносин (історичні приклади такої високої функціональної потужності моральних регуляторів не без труднощів, але все ж знайдемо у певних регіонах планети на певних етапах розвитку людської цивілізації) та/або функціонуванням високорозвиненої релігійної системи, що існує у стадіях висхідного розвитку (в недавній для сучасної європейської цивілізації історії ілюстративний матеріал без зусиль знайдемо завдяки класичній праці німецького соціолога Макса Вебера «Протестантська етика і дух капіталізму»).

Взаємозв'язки між правовою, морально-етичною та релігійною сферами життя суспільства активно досліджувалися як у соціології загалом, так і в зага-

льній теорії та філософії права. Правники створили небагато загальноновизначених, методологічно значимих теоретичних уявлень і поглядів з даного питання, що вочевидь пояснюється множинністю підходів до праворозуміння та численними парадигмальними зсувами в історії правової думки. Відповідно, жодна теоретична позиція з тих чи інших підстав не буде з погляду науково-правничої спільноти вважатися бездоганною. За цих умов вибір теоретико-методологічних інструментів доцільно здійснювати на основі очевидних соціально-історичних фактів.

Такі факти засвідчують, що найпотужнішими соціальними регуляторами у ХХ ст. стали право і мораль. Релігійне і звичаєве регулювання протягом століття демонстрували стійку тенденцію до деградації. В тому ж напрямку відбувався рух системи морального регулювання, що є характерною рисою масового суспільства. Право поступово опиняється з суспільними проблемами «на самоті», що не може не позначитися на ефективності нормативного регулювання соціальної поведінки загалом і духовному (морально-етичному) стані його «служителів» - правників зокрема.

Глибина моральної кризи українського суспільства є помітно більшою, ніж у країнах «колективного Заходу», які є ініціаторами розробки міжнародних етичних стандартів правничої діяльності. Досвід тривалого існування українців у тоталітарній радянській системі, докорінні злами в царині ідеології та культури, які відбулися на етапах формування і руйнування цієї системи та спричинилися до небаченого в більшості країн світу нігілізму, та деякі інші вагомі чинники зумовили такий стан сучасного українського суспільства. З сумом доводиться констатувати, що передумов для ефективного впровадження принципу добросовісності в правовій системі України сьогодні бракує.

Релігія і церква в Україні були маргіналізовані ще за радянських часів. Цьому передувала перманентна криза православної церкви як «відомства православного сповідання» в Російській імперії протягом декількох століть. В СРСР місце одержавленого у імперії Романових православ'я зайняв марксизм-ленінізм, що мав усі ознаки квазірелігії. Деформуючий вплив цього ідеологічного комплексу на правову систему країни в історико-правовій літературі досліджений доволі повно.

Наука в європейській культурі постала як «замінник» релігії. Зростання ролі науки в технологічному світі початку ХХІ століття триває. Втім наука як провідний чинник формування «картини світу» в процесі соціалізації індивіда не здатна виконувати всі ті функції, які в ролі такого чинника виконувала релігія. Крім того, можна констатувати загальний занепад науки в сучасному українському суспільстві, який ґрунтується, зокрема, на притаманній пересічному українцеві аберації мислення («не до науки і мистецтва, коли зруйнована економіка і триває війна»).

Єдиним очевидним джерелом нових ідей і енергії для їх впровадження у сучасних українських реаліях виступають політичні еліти «колективного Заходу», під тиском яких була створена, наприклад, сучасна українська антикорупційна система. Залишаючи питання щодо її ефективності поза обговоренням, зазначимо лише, що зазначене джерело не відповідає всім вимогам до системоутворюючого чинника трансформаційних змін у правовій системі: по-перше, воно є зовнішнім щодо українського громадянського суспільства; по-друге, воно не є внутрішньо згармонізованим (згадаємо угорських, словацьких

та інших опонентів курсу ЄС щодо України); по-третє, воно не є стабільним (кожні нові вибори у тій чи іншій країні ставлять у політичний порядок денний питання про незмінність політичного курсу держави щодо України).

Таким чином, навіть за гіпотетичної наявності важелів трансформуючого впливу на правову систему України для цих важелів немає необхідної «точки опори». З'явитися вона може лише в соціальному середовищі, яке прийнято називати українським громадянським суспільством. Війна дала поштовх розвитку громадянської свідомості українців, прискорила сепарацію проукраїнських і антиукраїнських сил всередині самого українського суспільства, сформувала запит на справжніх, патріотично налаштованих лідерів, призвела до загострення почуття справедливості і певною мірою відродила моральну свідомість загалом (моральні категорії добра і зла є найбільш придатними для осмислення жахливих реалій війни). Як видається, ці процеси і створюють реальні передумови для комплексних, конструктивних змін у правовій системі країни на основі принципу верховенства права.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Роман Данко, Роман Потапчук,
*здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право»,
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Дмитро Стрілко,*
*старший викладач кафедри правознавства та фінансів,
Полтавський інститут економіки і права*

Ринки цифрових активів займають все більш значуще місце у світовій економіці та фінансовій системі. В умовах розвитку цифрових технологій, поширення криптовалют, токенів та інших цифрових активів виникає необхідність їх правового регулювання. Це пов'язано з низкою викликів, серед яких: забезпечення захисту інтересів інвесторів, попередження фінансових злочинів, створення сприятливих умов для розвитку інновацій та забезпечення стабільності фінансових ринків.

Україна, як частина глобального економічного простору, також активно впроваджує законодавчі ініціативи щодо регулювання ринку цифрових активів. Прийняття Закону України "Про віртуальні активи" є значним кроком у цьому напрямку. Водночас правове регулювання все ще залишається на стадії формування, що створює додаткові ризики для учасників ринку.

Закон України "Про віртуальні активи" є основним нормативним актом, що визначає правовий статус і регулює обіг цифрових активів. Віртуальні активи визначаються як нематеріальні блага, які виражені у формі електронних даних і можуть бути об'єктом цивільних прав.

Віртуальні активи можуть бути:

✓ **Забезпечені активи** — мають прив'язку до матеріальних чи нематеріальних активів (наприклад, стейблкоїни).

✓ **Незабезпечені активи** — не прив'язані до будь-яких інших активів (наприклад, криптовалюти).